

จากการศึกษาแนวคิด ทศนคติ บรรยากาศในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัด
ขอนแก่น พบว่า ขอนแก่นเป็นเมืองเกิดใหม่ที่เป็นศูนย์กลางการรับนโยบายในการพัฒนาประเทศ
จากส่วนกลางทั้งการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขอนแก่นจึงมีภาพลักษณ์
ความเป็นเมืองการค้าพาณิชย์ มากกว่าเมืองที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะมา
ยาวนาน ทำให้ในปัจจุบันคณะผู้บริหารเมืองขอนแก่นพยายามที่พัฒนาเมืองโดยสื่อผ่านการสร้าง
สัญลักษณ์ การประดิษฐ์ และการปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับประเพณี
วัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นประเพณีพิธีกรรม เพื่อสนองนโยบายให้ขอนแก่นเป็น
เมืองที่น่าอยู่ และเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดจิตสำนึกในคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย
นำเสนอผ่านไฮมูมมังเมืองขอนแก่น ที่แสดงถึงความเป็นมาและประวัติเรื่องราวของเมืองขอนแก่น
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้คณะผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นยังได้เชื่อมโยงนโยบาย
ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนา เข้ากับนโยบายทางการศึกษา ด้วยการพัฒนาสนับสนุน
โรงเรียนในเขตเทศบาล จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นร่วมกับชุมชนและสำนักวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและการปฏิบัติการเรียนการสอนโดยให้
นักเรียนและชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ทำให้เกิดโรงเรียนต้นแบบวิถีชุมชนอย่างโรงเรียนเทศบาล
บ้านโนนชัยเป็นต้น ซึ่งนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมและชุมชน ศิลปินในท้องถิ่นต่างก็มีความเห็น
สอดคล้องกันว่า ขอนแก่นแม้จะเป็นเมืองเกิดใหม่และมีฐานที่มาจากการเป็นเมืองการค้าพาณิชย์
แต่หากผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นปรับฐานของการพัฒนาเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้
สังคมสมัยใหม่ของเมืองขอนแก่นเกิดการเรียนรู้วิถีท้องถิ่นเพื่อความรู้จักตนเอง เพื่อสร้างสังคมที่
เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งภายนอกภายใน น่าจะเป็นการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง เนื่องจาก
ฐานเดิมของคนในชุมชนนั้นอยู่ท่ามกลางสัญลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของเราเองที่
สะสมมานานแล้ว ทั้งงานพุทธศิลป์ งานศิลปะ หัตถกรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม การแสดง
ดนตรี นาฏศิลป์ ประเพณี พิธีกรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่และสะท้อนให้เห็นความเฉลียวฉลาดของ
ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สะสมมา

ในส่วนของภาคการศึกษาในระบบทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดม
ศึกษาอย่างสำนักวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น ต่างก็มีทิศทางในการปรับบทบาทในการเรียนรู้
ด้านศิลปวัฒนธรรมลงไปในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น มีการร่วมมือเป็นเครือข่ายระหว่างสถานศึกษา
เทศบาลนครขอนแก่น และชุมชนในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดโครงการทางศิลปวัฒนธรรม
ขึ้นอีกหลายโครงการ

สำหรับชุมชน เมื่อเทศบาลนครขอนแก่น โรงเรียน และสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น เข้ามาเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ก็ยิ่งเพิ่มศักยภาพความมั่นใจและความเข้มแข็ง ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ชุมชนสาวะถีที่นอกจากชุมชนจะเตรียมความพร้อมภายในชุมชนโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ โดยมีท่านพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี เป็นผู้นำ มีปราชญ์ชุมชน ครู และนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ชุมชนสาวะธียังสร้างโอกาสให้กับชุมชนอื่น องค์กรหน่วยงาน โรงเรียนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีของชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการปรับตัวปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับยุคสมัย เกิดเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรม เกิดเป็นความเชื่อเพื่อแผ้วใ่วางใจกัน เปิดใจเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำไปสู่การประสานประโยชน์เพื่อให้เกิดพลังร่วมกันในการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม

สรุปแนวคิดและทัศนคติในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาศัย

ในจังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดและทัศนคติต่างๆที่น่าสนใจ สามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างและแนวทางในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาศัยในจังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

การสืบทอดวัฒนธรรมที่อ่อนล้าไปแล้วให้กับเข้มแข็งขึ้นมาใหม่ โดยเน้นที่การนำเอาจารีต ประเพณี พิธีกรรมศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ ประยุกต์ขึ้นมาใหม่ เพื่อต่อยอดเชื่อมโยงกับสังคมสมัยใหม่ให้เกิดทัศนคติในการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของวิถีท้องถิ่นเป็นการพัฒนาที่ถูกทิศทางและยั่งยืน

การบริหารจัดการงานวัฒนธรรมควรเน้นกระบวนการคัดสรรและมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การเรียนรู้ในชุมชนจึงจะเกิดและมีพลังมากพอที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม

การเมืองท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ต้องเน้นที่การกระจายอำนาจด้วยการพัฒนาพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบใหญ่จะต้องเริ่มที่ระบบการศึกษา

การปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบการศึกษา ต้องเน้นที่ผู้เรียนและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ และควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเชื่อมโยงเข้าไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตด้วยเสมอ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของท้องถิ่นองค์ความรู้ต่างๆของชุมชนจะค่อยๆปรากฏเมื่อความรู้นั้นเป็นความรู้ที่เอื้อประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ปัจจัยภายนอกมีส่วนทำให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนกลับมามองเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้เป็นพลังซึ่งกันและกัน

การฟื้นฟูประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมขึ้นมาใหม่จะเป็นสะพานเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม

ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้แบบศิลปะสาธิตและภาคปฏิบัติเนื่องจากเป็นกระบวนการศิลปะสร้างคน

ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การรู้จักใช้ให้เหมาะสมสามารถเอื้อประโยชน์ให้เกิดกระแสท้องถิ่นร่วมสมัยสวนกลับ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย

การศึกษาในระบบควรปรับบทบาทในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นการเรียนรู้นอกตำราและส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นให้มากขึ้น

แบบจำลองความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาชัย

ในจังหวัดขอนแก่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อสรุปจากแนวคิดและทัศนคติ ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาชัยในจังหวัดขอนแก่นมาเป็นแนวทางในการจัดทำเป็นแบบจำลองความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาชัย ในจังหวัดขอนแก่น ด้วยการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ 5 ด้าน คือด้านองค์ประกอบเชิงนโยบายขององค์กร ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านเศรษฐศาสตร์ สรุปได้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบเชิงนโยบายขององค์กร

ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามอัครยาชัยในจังหวัดขอนแก่นให้ชื่อว่า เฮียนโฮมศิลป์ เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นอีสาน ที่หลอมรวมเอาปัจจัยสี่ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันอุดมไปด้วยคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน สอดแทรกเข้าไปในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนสังคมร่วมสมัยด้วยกระบวนการเรียนรู้ กิน อยู่ ดู ฟัง ใช้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างมิติภายนอกและมิติทางจิตวิญญาณแห่งการเข้าใจตนเอง โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะร่วมกันสร้างอนาคตให้คนอีสานรุ่นใหม่ เห็นคุณค่ายอมรับและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำ-

วันด้วยความภาคภูมิใจ เอียนโฮมศิลป์มีภารกิจในการเป็นผู้เปิดประตูสู่สภาวะการเรียนรู้ ของบุคคลและชุมชนด้วยการลงมือปฏิบัติและการนำมาใช้ในวิถีชีวิตจริง โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดจิตวิญญาณในการเรียนรู้ เพื่อสร้างสมดุลในการพัฒนาภายนอกและภายในของบุคคลและชุมชน จนเกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ของกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเครือข่ายปราชญ์ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นบนฐานของการทำงานพื้นฐานอาชีพที่ยั่งยืน

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการบริหารจัดการองค์กร

เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ไม่แสวงหาผลกำไร ซึ่งมีความคล้ายกับการดำเนินงานในการจัดตั้งกองทุน หรือ ระบบสหกรณ์ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นผู้ถือหุ้นด้วยระบบเครือข่าย ซึ่งมี 2 ลักษณะใหญ่ คือ เครือข่ายกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น นักปราชญ์หรือผู้รู้ในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ศิลปิน นักวิชาการ ครู อาจารย์ นักบริหารจัดการงานวัฒนธรรม เนื่องจากฐานของเครือข่ายของกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้ขยายวงกว้างไปถึงเครือข่ายชาวบ้านในชุมชนอื่นๆ และ เครือข่ายที่เป็นชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ ผู้ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่แท้จริง ซึ่งยังกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดขอนแก่น เป้าหมายของการบริหารจัดการจึงอยู่ที่ การพัฒนาเครือข่ายทั้งสองกลุ่ม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคมในด้านอื่นๆ จนกระทั่งสามารถกระจายการมีส่วนร่วม ผลประโยชน์และกำไรไปสู่หุ้นส่วนย่อยในเครือข่าย ที่มีเป้าหมายเฉพาะในแต่ละเครือข่ายบนฐานของปัจจัยสี่

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการตลาด

สรุปได้ว่า ลักษณะตลาดงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมโดยทั่วไปในจังหวัดขอนแก่น เน้นไปที่กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการเยี่ยมชม การจัดแสดง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามอัครยาศัยที่เน้นศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นมีน้อย หรือที่มีอยู่ก็ไม่เน้นการเรียนรู้เชิงลึกที่ให้ความสำคัญทั้งภายนอกและภายใน ขาดความหลากหลายและความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม ขาดการวางแผนงานที่ชัดเจนในเรื่องของการบริหารโครงการ กิจกรรมงบประมาณและการวางแผนการตลาดให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และที่มีอยู่ทั่วไปก็เน้นที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน นักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ เอียนโฮมศิลป์จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาตลาดงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความหลากหลายแตกต่างจากตลาดเดิมที่มีอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ด้วยการนำปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิตแบบอีสาน ตั้งแต่ วัฒนธรรมอาหาร ภูมิปัญญาการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแบบอีสาน ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไม้สอยเครื่องนุ่งห่ม และสภาวะองค์รวมแบบอีสานมา ผืนฟู ปรับเปลี่ยนประยุกต์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ กินอยู่ ดูฟัง ใช้

ให้เป็น เพื่อสอดแทรกคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ร่วมสมัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงลงไปที กลุ่มชนชั้นกลางหรือคนรุ่นใหม่ที่มีองหาทาง เลือกลงในการดำเนินชีวิต กระทั่งเกิดเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปวัฒนธรรม ที่จะเข้าไปสนับสนุนหรือส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเครือข่ายชาวบ้าน เกิดความเชื่อมั่นใน คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมเป็นการทำงานพื้นฐานอาชีพ เกิด จิตสำนึกในการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

ความเป็นไปได้ทางการเงิน

สรุปเงินลงทุนในปีแรก ที่เฮียนโฮมศิลป์ใช้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม พื้นดินตามอัยาศัยเป็นจำนวนเงิน 8,622,000 บาท

การระดมทุน คณะกรรมการดำเนินงานสร้างรายได้จากการจัดโครงการทางศิลปะ และวัฒนธรรม เช่น การจัดแสดงหมอลำ จัดโครงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จัดจำหน่ายและ ประมูลผลงานทางศิลปะและวัฒนธรรม จัดทำผ้าป่าสามัคคีด้านศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมี การระดมทุนจากภาครัฐและธุรกิจเอกชนที่มีความสอดคล้องกับปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิต เช่น ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอาหารและวัฒนธรรมการกิน ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจจำหน่ายสินค้า หัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของครอบครัวและ ธุรกิจสันตนาการ เป็นต้น

การพัฒนาทุน มีการสร้างรายได้จากการทำงาน และ กิจกรรมของเฮียนโฮมศิลป์ เช่น การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรม จากเครือข่ายครัวเรือนและศูนย์ศิลปะ หัตถกรรมพื้นถิ่น รายได้จากการให้บริการที่พักและและการเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นผ้าไหม เมืองขอนแก่น รายได้จากการให้บริการด้านสันตนาการและสุขภาพจากศูนย์สุขภาพกายใจแบบ สมาชิกถาวรและผู้ใช้บริการทั่วไป รายได้จากการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ระยะสั้น และระยะยาวใน เครือข่ายชุมชน รายได้ส่วนหนึ่งจะนำมาจัดตั้งเป็นสหกรณ์เครือข่ายการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีสมาชิกชาวบ้านเป็นผู้ถือหุ้น

ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐศาสตร์

จากแนวคิดและการดำเนินงานของเฮียนโฮมศิลป์สามารถที่จะพัฒนาให้เกิดทุนทาง สังคมได้หลายอย่าง อาทิ ระบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายทำให้เพิ่มศักยภาพในการทำงาน และช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าที่จะปลีกลงไปทำแบบปัจเจกชน การสร้างเครือข่าย เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดจารีตประเพณีเกี่ยวกับการ พึ่งพาอาศัยกัน การแบ่งปันกัน เกิดความไว้วางใจกัน ซึ่งทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งมีพลังมากขึ้น

สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ง่ายขึ้น ทั้งหมดถือเป็นทุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยเหลือสังคมโลกการทำงานในชุมชนทำให้อยู่กันอย่างสันติมีความสงบมากขึ้นเกิดเป็นการพัฒนาภายในที่เข้าถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม และทำให้เกิดความรู้สึกที่อยากจะรักษาสืบสานลักษณะที่ดีของภูมิปัญญาในชุมชนนั้นเอาไว้ นอกจากนี้การดำเนินงานของเฮียนโฮมศิลป์เป็นการเชื่อมโยงผสมผสานการสร้างเครือข่ายทั้งทางวัฒนธรรม เพื่อการเข้าคุณค่าและเครือข่ายในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจกับองค์กรทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เป็นการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่พยายามก่อให้เกิดรายได้และพัฒนาไปสู่การสร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่น เพื่อนำผลกำไรที่ได้จากการผลิตการสร้างสรรคงานศิลปวัฒนธรรมกลับคืนสู่ผู้คนในชุมชน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร.จิตติมา อมรพิเชษฐ์กุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์
(อาจารย์กฤติยา กาวีวงศ์)